

2014. szeptember 20. - **A magyar őstörténet kutatói számára évszázadok óta okoz komoly problémát a honfoglalás előtti időkben keletkezett írott forrásaink csekély száma.**

Ez a probléma ugyanúgy gondot jelent a finnugor elméletet vallók számára, mint a közép-ázsiai türk eredetkutatóknak illetve a szkíta-hun (esetleg mezopotámiai) „vonalat” képviselőknak. Bár az egyéb források, például megmaradt tárgyi emlékek (régészeti leletek), illetve a 10. század utáni korokban írt – tehát „másodkézből származó” – krónikák (pl. Anonymus gesztája, Kézai Simon írásai) szintén fontosak, mégsem jelentenek igazi, perdöntőnek mondható, vagyis bizonyító erejű információforrásokat arról, hogy őseink honnan származtak, mikor jelentek meg a dél-orosz sztyeppén és egyáltalán miként, hogyan éltek. Ha azonban a korabeli viszonyokat, népeket és népmozgásokat ábrázoló térképeket hívjuk segítségül, akkor kaphatunk némi magyarázatot arra vonatkozóan, hogy miért is olyan kevés az írott forrásaink száma a 10. század előtti időkből.

Az első számú lényeges körülmény az, hogy őseink nem ismerték az írásbeliséget, vagyis nem rögzítették eseményeiket, nem dokumentálták vándorlásaikat és nem jegyezték fel életük mozzanatait sem. Ez azt jelenti, hogy csakis olyan írott anyag maradhatott fenn a magyarokról, melyet MÁSOK ÍRTAK rólunk. Ezen a ponton érdemes megállni egy pillanatra. Ha az 5. és 10. század közti Eurázsia térképét tanulmányozni kezdjük, rájöhethetünk arra, hogy egy sajátos civilizációs vonal fedezhető fel a 40-42. szélességi kör mentén, mely kettéválasztja az akkori világ írásbeliséget használó, magas kultúrájú népeit, a tőlük északabbra elhelyezkedő, írásbeliség nélküli, elmaradottabb etnikumoktól. Ez a képzeletbeli vonal, néhol valódi választófallá változik, például a kínai nagyfal környékén, ahol a magas civilizációjú kínaiak erődítmény-rendszerrel próbáltak védekezni a tőlük északabbra élő barbár törzsek, például a mongolok támadásaival szemben. Ez a civilizációs választóvonal – mely Kínától nyugatra haladva már nélkülözte a tényleges falakat - határolta el az ugyancsak magas kultúrájú Bagdadi Kalifátust is a Közép-ázsiai területek türk hordáitól és a Bizánci Császárságot a Dél-orosz sztyeppén nomadizáló népektől (pl. a besenyőktől).

Ami bennünket magyarokat illet: törzseinkről attól az időponttól kezdve maradtak fenn írásos emlékek, amikor népünk délre vándorolva először közelítette meg az említett civilizációs vonalat. Mai ismereteink szerint erre csak 830 körül került sor, amikor Teofilosz bizánci császár irattárában először bukkan fel a magyarok említése. Az említett bizánci forrásból tudjuk, hogy a bizánciak egy Sarkel nevű erődöt emeltek a Don folyó mellett kifejezetten a délfelé vonuló magyarok feltartóztatására. Ez a fajta védekezés történt a kínai nagyfal építésénél is: a kínaiak erődökkel, falakkal igyekeztek elhatárolni városaikat az északról érkező barbároktól. Ahogyan tehát a magyar törzsek délre fordulva megközelítették a fejlett kultúrájú területeket, és az úgynevezett „civilizációs választóvonalat” rögtön megszorodtak az írásos források is rólunk: megemlékeztek népünkről a bizánciak, a perzsa utazók, a muszlim kereskedők és a horezmi uralkodók levéltárai is.

A legszemléletesebb leírások VII. (Bíborban született) Konstantin (ur.: 912-959) De Administrando Imperio című művében kerültek lejegyzésre. Az írás magyarra fordított címe „A birodalom kormányzásáról” - a 38, 39, 40 és 41. számú fejezetei kifejezetten a magyarokról szólnak. Idézet a 38. fejezetből:

„... a türkök pedig jobbnak tartották, hogy Árpád legyen a fejedelem, mintsem apja Álmos, minthogy tekintélyesebb volt, s egyaránt nagyra becsülték bölcsességéért, megfontoltságáért és vitézségéért, és rátermett volt erre a tisztségre, és így a kazárok szokása és törvénye szerint

pajzsra emelvén, fejedelemmé tették. Ez előtt az Árpád előtt a türköknek más fejedelmük sohasem volt, s ettől fogva mindmáig ennek a nemzettségéből lesz Turkia fejedelme.”

Ugyancsak fontos információkat, például törzsneveinket is a DAI egyik fejezetéből tudjuk, mégpedig a 40. fejezetből:

„ ... Első a kabaroknak a kazároktól elszakadt törzse, második a Nyekié, harmadik a Megyerié, negyedik a Kürtgyarmaté, ötödik a Tarjáné, hatodik a Jenehé, hetedik a Keri, nyolcadik Keszi. És így egymással összeolvadván, a kabarok a türkökkel a besenyők földjére telepedtek le.

A 40. fejezet vége pedig a fejedelmek egymás utáni sorrendjét mutatja be:

" ... Első fejük az Árpád-nemzettségéből sorban következő fejedelem, és van két másik is a jila (gyula) és a karcha (horka), akik bírói tisztséget viselnek, de van fejedelme minden törzsnek is. Tudni való, hogy a jila (gyula) és a karcha (horka) nem tulajdonnév, hanem méltóság. Tudni való, hogy Árpád, Turkia nagyfejedelme négy fiat nemzett: elsőnek Tarkacsut (másutt: Liüntika), másodiknak Jeleget, harmadiknak Jutocsát, negyediknek Zoltánt...."

A muszlim történetírók munkáit sorolva arab, perzsa, türk történetírók közül ki kell emelnünk a következőket: Al-Balhi, Isztakri, Ibn-Haukál, Ibn-Rusza, Dzsajhani, Gardézi, Tabari, és Maszudi. Többségük a ma Iránhoz tartozó – 821 és 873 közt fennálló - muszlim vallású Horászán emírségben élte életét. Ezen emírség, - mely fejlett írásbeliségével a Közép-ázsiai régió legfejlettebb állama volt – több nagy utazónak és kutatónak adott otthont, akik számtalan írást hagytak hátra a magyarok törzseiről és azok szokásairól. Az emírség a hatalmas Bagdadi Kalifátus részét képezte, csak úgy mint utódai, a Számánida és Gaznavida Birodalmak 900 és 1186 közt.)

A bizánci és muszlim írásokon kívül őstörténetünk kutatásakor harmadik helyen az orosz évkönyveket említhetjük. Az Ipatyjev-évkönyv részét képező Poveszty vremennih let (közismert rövidítéssel: PVL) illetve a szintén az Ipatyjev krónikacsaládhoz tartozó Kijevi évkönyv is több helyen említi a magyarokat. Forrásaink felsorolása nem volna teljes a német kolostorok által honfoglalásunk korában írt évkönyvek –Szent Bertin, Fuldai és Salzburgi évkönyv – megemlítése nélkül. Fontos még a Konstantin és Metód legendák kiemelése, illetve a magyar krónikák (XIV. századi krónika kompozíció, Zágrábi-Váradai krónika) felsorolása. Végül ki kell emelnünk a talán legkisebb forrásértékkel bíró, Anonymus által írt Gesta Hungarórumot is és a Kézai Simon nevéhez köthető Gesta Hunnorum et Hungarorum.

Összegzésül kiemelhető: őstörténetünk kutatása terén még mindig hátra van a nagy „áttörés”, mely végre bizonyító erővel taglalja: pontosan honnan érkeztünk és kik az őseink? Ennek tisztázásáig azonban történelmünk kezdeti szakaszának megértéséhez érdemes figyelembe vennünk a korabeli, tágabb környezetünk viszonyait, mint amilyen az említett civilizációs vonal is.

Harmat Árpád Péter